

Zurab Alasania

Розкажіть, будь ласка, про себе, про основні етапи у вашому житті, які можливо найбільше вплинули на формування Вас як особистості?

Мене зовуть Зураб Аласанія, за фахом я інженер-будівельник, народився я в місті Сухумі – це Грузія і колишня Абхазія. Там я виріс, закінчив школу, потім звідти поїхав вчитися в Харків. Тоді це був це Радянський Союз, і ми ... чому я навіть не можу пригадати, бо ми з батьком, нас було чотири брати, ми з батьком залишилися одні без мами. Один із старших братів вже вчився тут на будівельному. От тоді батько мені казав, що просто буде спокійніше, якщо ти будеш поруч з братом, то я й поїхав, мені було абсолютно не важливо, що це будівництво. Але оскільки я тепер розумію вже, інженерний такий спосіб мислення багато мені дав надалі в житті, хоча я його не використовував.

От я його закінчив, а тоді звідти я пішов до армії, до лав радянської тоді ще армії, це була моя перша армія, але не остання. В інституту була бронь, але вона вперше тоді була знята, це 83-й рік, зняли з нас бронь і ми пішли в армію після першого курсу, це було дивно. Повернувшись ми опинилися з дітьми, так воно завжди виглядає, навіть на 2 роки ти старший, і було дуже складно, тому нас відокремили від них, і ми вже вечірній закінчували. Це розтягнулося на 7 років замість 5.

А тоді я вже працював звісно, це було метро, не за освітою, а просто працював там у Харкові, тоді близько вже було до Горбачова і до всіх перемін, які ми називаємо Перестройка. Оце одна з тих речей, які дуже сильно вплинули на мене, тому що тоді почалося, перше, що мені не вистачало все життя, – це книги. Вони були з самого мала, з 4-5-ти років, я читав усе, що тільки можна. Буквально все – батьки сварили, дуже сварили за це. А тоді, якщо ви пам'ятаєте, в 91-92-му той бардак який був у країні, але він відкрив усі шлюзи і сюди хлинула література.

Я тоді вже був у аспірантурі, але облишив, все кинув і роботу у тому числі. Тоді відкрилися інші можливості в економіці, якісь там кооперативи, якщо пам'ятаєте, брати почали займатися якоюсь біжутерією, і я дуже вже не пам'ятаю, головне – робили її самі. Жіночі справи... я пам'ятаю тоді не було таких прикрас, просто не існувало, ви ж знаєте... От вони робили, а я тут мав це віддавати комусь. Це був страшенний бізнес, він допоміг стати на ноги, я зміг квартиру купити за одне літо. А вони мені сказали, якщо ти будеш бізнесом займатися, тобі те сподобається, коли в тебе з'являться гроші, тобі це сподобається. Три місяця займався – не сподобалося.

Але квартиру купив, і воно дало мені можливості осісти там і тоді я вже почав писати картини, бо інститут дозволяв, архітектура все ж таки навчає трохи, щоб ти малював. А тоді поза межами України це цінувалося, якщо пам'ятаєте, як соцреалізм, хапали все, там така фігня була, але вони купували. Десь навіть і досі є десь там по виставках, музеях і так далі.

Це був вільний час, коли я міг... декілька років я був вдома. Я жив один. Картини і книги. Це був переворот, це початок 90-х – доволі важкі часи. Початок накопичення капіталу, бандитизм, але була нечувана свобода. Вона з усіх боків була ця свобода. Отут починаються такі складні речі: де відповідальність, а де свобода? А коли ти отримуєш те, що все людство знало багато ... тисячі, може, років, а дещо десятки років, дещо – сотні. Бо ну справді Ніцше не можна було читати тут в Радянському Союзі ніколи, воно ходило тільки списками і все.

Щодо політичних подій, Харків був спокійним в той час. Постійно хтось десь щось на площі, але я був далекий від цього, бо я не розумів навіть про що той Коротич (06.03), якщо пам'ятаєте такого... Тоді там же був Євтушенко, такі прізвища, які зараз мені здаються дивними... Де ми, а де та Росія. Але тоді це все було. Мене це не дуже цікавило, і тоді якраз попала та Революція на граніті... Але все ж таки я залишався далеким від політики...

В той час в Грузії почалася війна і я пам'ятаю так, як ви точно не можете пам'ятати, хоча ви людина доросла. В інших частинах нашої на той час великої

країни – Радянського Союзу такі речі не відбувалися, точніше вони відбувалися, але про них не було відомо. Це 86-й рік, я дитина, але вже достатньо доросла, щоб про це пам'ятати. Вперше танки на вулицях мого міста з'явилися в 86-му році. Абхазці тоді не мітингували, це вже не мітинг був, а танки... Такий персонаж як Шеварнадзе, який потім був головою МОЗу радянської країни ще тоді. Він тоді був перший секретар Компартії в Грузії. Це він надіслав цю колону до Абхазії, в якій тоді вимагали автономію, те, що зараз називається сепаратизмом.

Що вони виграли тоді, в 86-му році вони отримали свій абхазький університет, Автономна республіка тоді вже була. Але вони постійно вимагали більшого, і на цьому тлі тоді вони заспокоїлися на отриманні свого університету – заснуванні Абхазького національного університету. Ок, я тоді будучи дитиною, не зрозумів про що йдеться взагалі, все це далеко було від мене. Але потім почалася справжня війна, після 91-го, вже після Революції на граніті тут, про яку знов таки в Союзі ніхто не знав.

А тоді там були свої речі. Три війни одна за одною в Грузії. Я вже був тут, але кожного разу, як в дома, я бачу, що відбувається. Теж нічого не зрозуміло, але якісь дикі люди, дикі з усіх боків. І ми тоді ще не знали, там вперше проявив себе той, кого потім назвуть Басаєв, який був страхіттям для всієї Росії. Але окей обличимо це...

Я як відчув уже в Харкові ці події, поїхали мої потроху звідти. Вони не воювали, але змушені були поїхати, бо там перемогли російські війська, скажемо так, з абхазцями разом, і не можна було залишатися в грузинському Сухумі.

Це було подібне до того, що в Криму у нас відбувалося?

Та звісно, це було багато років до того, і знову таки ніхто... не відбулося на історії країни та інших країн, які були радянськими. Кожна з них мала свої проблеми, не такі величезні, не такі войовничі, але звертали уваги на цей досвід, навіть більше – багато років по тому ще в 2008-му Україна не звернула

на те, що відбулося в Грузії, а потім уже було один в один з цим. Потім у нас тут в Україні, але досвід він така справа – ніхто не звертає ніколи, тільки на свій, і те не завжди допомагає.

00.09.50

Тоді три брати мої як «кляті москалі» поїхали до Москви і там залишилися, десь вони там живуть і працюють. Я не хочу про це нагадувати їм, туди і не їжджу, бо поки їх не займають, але коли я там опинюся, хоча я нічого такого не робив, але знаєте – прізвище, національна телерадіокомпанія України, бла-бла-бла..., у них можуть початися якісь неприємності. Потім батьки поїхали жити, це було набагато пізніше, залишився, ну, тільки батько. Він ще був якось в Сухумі, бо він був дуже шанована людина, він був футболістом, а в Грузії футболістів страшенно люблять і таким чином його знали в місті і любили. Один з його учнів був, навіть, мером міста тоді, і він його якось прикривав, не давав займати.

Але, коли почалося вже зовсім погано, ну там, що на вулиці не можна було йти, там плювали в очі просто так за те, що ти грузин. Суто расова така річ, етнічна, скажем так. Тоді ми його змусили, просто обманом змусили. Всі з'їхались до хати брати і сказали, що один з нас приводить жінку і ти маєш приїхати, ти батько. Він приїхав, тоді ми стали стали четверо і сказали: «Можеш вбити нас і їжджати додому!» І він залишився. Купили квартиру однокімнатну в Харкові, скинулися всі чотирьох. І він так і жив 6 років, закінчилось це не дуже добре, бо він людина щира, а тут а ні друзів, а ні дітей нікого немає. Одного разу він попросився страшенно у мера, щоб він його прикрив, і він поїхав додому, і побув там декілька днів, і повертаючись вже знов сюди, він помер просто в потягу. Нібито, виконавши якось місію останню свою. Бо мама моя і його дружина там же похована, і от так він завершив свої рахунки зі світом.

Брати і досі залишаються там у Москві, я багато разів умовляв їх приїхати сюди, але я пам'ятаю ті часи, коли їх переслідували, як таких чорношкірих, ви знаєте. А тоді за декілька років після того почалися дивні речі. Я їх дражнив

звідси, що вас чорномазих, вас там пиняють всі ці менти і все таке інше, чого ви знову опинилися за ґратами, а потім за деякий час вони почали наді мною знущатися, кажучи «Е, ні, чорних тепер тут не займають, тепер світлих тут хапають, і вас хохлів більше тут хапають...» Я взагалі не розумів, що відбувається, але вже тоді – це були кінець 90-х початок 2000-х, вони почали до українці ставитися дуже погано. І це відбувалося на очах, на вулицях. Це було помітно.

Потім в Харкові я жив, звідти приїхала двоюрідна сестра з двома дітьми. Тоді я вже жив один і читав, і був у такому розладі, що просто капець. В голові настало безладдя повне, бо те, що я читав у книгах ніяк не відповідало тому, що я бачив ззовні, я був у розпачі... Це був 93-94, десь так, і тоді я вирішив, віддав сестрі квартиру і поїхав, думав на завжди. То був Французький легіон, про це я багато казати не можу.

Тобто воно не дуже то і законно, але це важлива річ. Я думав, що голова просто лусне від цього всього, що я нагріб туди, це забагато. Я думав, що я здахаюся цього, бо я знав, що таке армія, бо за рік, за два в голові в тебе залишається величезна пустота.

Нервана така своєрідна?

Близько до того, бо ти не думаєш, навіть, що робити. Тобі кажуть, що робити, кожен день, кожну хвилину. І ще є в армії величезна тоска, така страшена тоска. Ти не розумієш, де ти, що ти, навіщо ти, але ти не думаєш.

Я думав те саме, радянської армії більш немає, то я її і не хочу, української тоді ще не було, і багато років після того ще не було. А французький легіон видався таким простим шляхом, щоб забути все це, от я туди потрапив дуже просто. Пройшов усе, що треба було пройти. Почалося там навчання, по ідеї я мав там залишитися на 5 років, після цього на 3-му році вже отримують громадянство, а потім залишаєшся там. За 5 років, якщо хочеш піти із контракту, то можеш піти і на все життя вже залишається пенсія, величезна доволі пенсія. Тоді ще

були франки, але тоді дорівнювало десь 2000 євро на вже життя ти мав. І в молодому такому віці ти вже не думав, як жити.

Але там надійшло інше розуміння всього, так, це було абсолютно те, чого я очікував. Навколо нас були люди, як сказати, абсолютно пусті, повністю татуйовані от, накачані такі, маскуліні, брутальні хлопці, в яких не було нічого, аж до того, що ну навіть людина – сержант, який там був, ми на третьому місяці тільки дізналися, що він виявляється розмовляє українською, а він жодного разу з нами жодного слова не сказав, тому що там головний принцип: ти не маєш Батьківщини, її нема, твоя Батьківщина – це легіон.

Ти не маєш родини, бо ну ... в тебе немає Прізвища твого, вони все там замінюють. Це все справді так і є. Наша родина – це Легіон. Тому і вони так поводитися, не було друзів, не було нічого. Просто була така служба, яку ти мав служити, і за 5 років ти все – пустий абсолютно. Нібито те, чого я прагнув, але я зрозумів, що ну нарешті от це теж не той шлях, маєш повертатися і займатися життям, справжнім життям, як воно є. Не вигадувати...

Не втікати.

Не втікати, не втечеш. Повернувся, це був дивний шлях повернення, бо там не можна іти, але я ніяких карних справ не наробив, воєнних карних справ, там можна було таке зробити, маючи на увазі, що якраз ті роки були в Югославії, там усе це відбувалося. Я тоді подумав, що якщо я навіть абхазців тут не вбивав, не брав участі в тій війні, то навіщо мені тоді вбивати якихось людей, які мені навіть нічого не зробили. Я звідти пішов. Чесно кажучи, втік. Але вони не переслідували, бо за мною не було жодних кримінальних справ. А друзі звідти просто викрали мої документи і передали, бо ж вони ізимають все це.

Тоді я повернувся, і вперше по-справжньому вже одружився, вперше в житті. І я досі одружений на тій самій жінці і в мене діти з нею – двоє дітей. Це був такий сильний перелом, але коли я повернувся тоді, я побачив, що в країні багато дуже багато всього і трохи є непорозуміння, в тому числі і про той самий Легіон. Було дуже багато об'яв, які казали, що ми можемо туди

пристроїти, але це буде стільки-то. А я точно знав, що це нічого не коштує взагалі. Я тоді подумав, ну дай я просто напишу, щоб людей не обманювали, напишу як це, буквально з першого кроку: куди ти маєш піти, на який автобус сісти, де перетнути таможню і так далі, до кого звернутися і як це все потім відбувається... я описав, ще й там, в Легіоні, що я, скільки... Це вже така немала стаття, мені було байдуже, я не знав нашої жодної нашої професії... Я ну ніколи не був у цій професії, просто, ідучи по вулиці, я побачив якусь вівіску рядом з домом поруч, і там було написано газета якась. Я туди зайшов і там: «Якщо це буде потрібно, то можете забрати», і пішов. Вони почали звонити після того, ну, страшенно. І залучали до роботи вже. Потім було зрозуміло, що це воно і є... Ти описуєш життя, а потім даєш людям, ну, шанс обрати, що вони хочуть. Факти з тебе, а висновки з людей, тільки правильно факти опиши. От це і є журналістика насправді.

І я якийсь час працював в них, потім виникло телебачення місцеве так само, потім новини, і воно вже втягнуло так, що ой-ой. А до тих пір вже давно пройшла Революція на граніті. Про неї подробиці я дізнався тільки вже будучи журналістом. Але дивно було, що якщо ти журналіст, то ти маєш доступ усюди. Я заре я знаю всіх цих людей, які це робили, і для мене вони і досі залишаються просто якимись Богами, ну, так не можна: «Ти правда робив цю Революцію на граніті?» Вони страшенно змінилися, страшенно. І зараз дехто з них просто скурвився до такого ступеню, що я просто не можу ... мені, це знов шизофренія, як тоді була. Як так можна, ти робив таку величезну справу і ти перетворився в таку людину, як зараз ти є. Політики, вони такі...

Але потім була Оранжева революція, ми про це ще поговоримо, але з тих пір я і був постійно в журналістиці, і постійно таких от навпіл було – медіаменеджер, або журналіст. Я постійно між цими двома речами мені штиряє. Ну, виходить і те, і те.

00.20.18

Останні події, що були, я працював на володаря і зрозумів, та вже давно двадцять років у цьому бізнесі, я зрозумів, що немає чистої журналістики, бо

вона в нашій країні бізнесом не була ніколи, і всі ці ЗМІ є або способом захисту, або нападу того, хто їми володіє, якщо він навіть божиться, що він тебе не чіпатиме, там я знаю, за декілька років, коли ти нікому не потрібен, ніхто не читає, поки, тебе й не чіпають, а коли воно стає впливовим, отоді володар каже: «Оце роби, а це не роби». Особливо це стосується виборного періоду, ну, такі от речі. Один був володар, інший був володар, ну, я тепер розумію, що всі вони однак рано чи пізно... Добрих володарів не буває, тому що основний бізнес у них був не ЗМІ, а щось інше.

Ок, тоді був перший такий досвід на державній, це не була державна служба, але близько – я очолював Харківську державну телерадіокомпанію. Це був такий довгий строк, я думав там інший масштаб, думаю, може там 300 людей і таке вже величезне.

Я там спробував, декілька років я там був і це теж був такий сильний дуже досвід. Ну, по-перше, що можна змінити, а тоді коли вже я йшов звідти, я був майже певен того, що повернути не можна. І легко все воно повернуло, як було. Абсолютно, буквально за місяці повернуло. І це мені страшно вдарило. Щоб ти не робив, воно виглядає так, що повернути можна все.

Але там ми зробили дуже багато, там невеличка команда така була, але ми зробили такий форсмажорний менеджмент, знаєте, всі ці зміни ми змогли зробити на тому рівні. Потім точно зрозуміли, що на деякому рівні ... воно ж впирається в стелю, і ти не можеш змінити, поки система не зміниться. Тому декілька років по тому воно привело мене сюди, бо я зрозумів, що вот вона система, це твій шанс змінити ...закрити той гештальт давній. Ти можеш прийти сюди і зробити, ти і є тепер система. І воно насправді зараз так виглядає, як тоді в мене там. Ми тут багато чого змінили, і я зараз знову впевнений, що повернути вже не можна, хоча я і пам'ятаю той досвід. Але розум пам'ятає, а серце вірить...

Бачите скільки разів ми розчаровуємося і знову віримо, це мабуть природа...

Да і призначення на цю посаду теж було дивним, бо якось так збіглося, я не знаю, ті часи як журналіст я добре знаю, і знаю, що власті не було взагалі – це були страшні часи. Я взагалі не розумію, як Україна просто встояла. Справді взагалі нічого не працювало. Якись хлопці прийшли, їх ніхто не слухав. Аваков, Яценюк, Парубій ... хто ці люди? хто їх мав слухати? Ніхто. Як це спрацювало, я досі не розумію.

Ви вже говорите про післямайданні часи?

Так, це вже після Майдану останні часи. Але дякую, що нагадали. Оранжева революція, я вже повністю був таким журналістом, не просто журналістом, людей 70 в мене працювало, не моя ще була така контора, володаря, але я тоді вже грав таку роль – даху для своїх людей. Я не давав зламати їх нікому, в тому числі і володарю, який був харківський бізнесмен, який мав абсолютно інші інтереси. Медіа теж для нього було прикриттям, але він не знав як обрати, кого Януковича чи Ющенка.

З нами було добре, тому що ми вже тоді були об'єктивними журналістами, мається на увазі, я не дозволяв своїм хлопцям, хоча в душі ми всі були не за Ющенка, а за цінності Оранжевої революції, але не дозволено було одним, навіть, словом, ніякі шарфи, ніякі позначки – просто не мали права, так у нас було заведено. Після роботи, будь ласка. Бо вони сварилися всередині там в мене, і ми тримали цей такий... і володаря це більш-менш влаштовувало, бо він сам не знав, куди податися, хто виграє.

І ми ризикували страшенно, ми тоді приймали того самого Ющенка, коли це було просто заборонено, ніхто не міг в місті-мільйоннику це зробити. А ми приймали в себе. До ефіру в нас не допускали, але тоді я робив у своїй редакції в ньюзрумі збір всіх цих людей, зараз смішно просто – Ющенко сидів поруч з Морозом, вони тоді разом були, якщо пам'ятаєте, і там ще був людина, яку вже позабули всі... я вже не пам'ятаю його прізвища. Вони тоді їздили по областях, а я в ньюзрумі збирав всіх журналістів міста Харкова – просто приходьте, задавайте питання. Ніхто потім нічого не може видати в

ефір, просто не можна, але хоча б ти журналіст, ти маєш знати. Такі речі тоді були.

Чим завершилась уся ця історія, після того, як Помаранчева революція виграла, умовно кажучи, і він став Президентом, тоді все ж таки зміни були, і тоді мені запропонували іншу задачу, іншого масштабу. Сказали: «Ну, слухай, якщо ти хочеш, щоб щось змінилося, ну, то Помаранчева революція була, іди і піднімай. Ось тобі державне телебачення». Там тоді був Арсен Аваков, який зараз є Міністром внутрішніх справ. Він тоді став там Губернатором, а до того він був бізнесменом просто.

Ми спочатку «на березі» домовилися, якщо ти мене не чіпатимеш, бо ти ж мене знаєш, я не буду виконувати твоїх забаганок. Мені байдуже, якщо ти губернатор, то губернатор, голова адміністрації, і ти не лізеш у мої справи. Він каже: «Окей, не лізу». А я тоді там робив своє і все. І він справді не ліз абсолютно. Це було і погано, і добре, бо якщо вони, я це знаю зараз по наших філіях, якщо вони лізуть, то вони дають гроші, тоді ти можеш якось існувати на ці компанії і людей якось годувати. Якщо ти не робиш цього, то до побачення: ти йому не допомагаєш, а він тобі не допомагає.

І тоді в Харківській, наприклад, філії (зараз філія, тоді обласна ТРК) за 5 років жодної лампочки я не отримав ні від кого, ні від центру... нічого такого не було. Але з іншого боку нас не займали. Та сама історія абсолютно один в один відбувається зараз тут. Я жодної копійки від влади не отримав, хоча вона з самого початку запропонувала: «Будь ласка, будь які гроші... і ми не питаємо, куди ти їх подінеш». Але: «Ні». І тоді тут виникають такі страшні проблеми, про які ніхто не знає. Вся країна так живе. Вся країна живе так – в конверті. А якщо тобі треба каву купити, то ти сам з тих грошей, які ти можеш отримати з телебачення, наприклад, продаючи рекламу.

І влада зачинає на це очі, просто не бачить, нібито, якщо ти їй допомагаєш. То це ще не саме страшне, ок, я за це заплачу. Страшніше, коли колектив, його півтори тисячі людей тут, ну, 1240 вже. Коли там Новий рік, або там День журналіста, вони кажуть: «А де наше поздоровлення?», або щось таке, оці

канефети, де? А коли ти порахуєш і зрозумієш, що капець на півторитисячі людей по одній пляшці і ти пропав, ніякої тої зарплатні не вистачить. І це правда і це тільки один канал. А тепер ще 26 каналів же по Україні. І вони досі продовжують робити так – джинсу, і продають свої всі новини і все, що завгодно. Я поки до них не добрався, я розумію, наступного року доберемося і що тоді. Я ж заберу таке такі... не може такого бути. Або ми чесні, або ми... і тоді там буде ще гірше ніж тут.

Це тема така дуже широка, тому що можна тут про Громадське телебачення починати говорити...мабуть ви і в цьому напрямку щось робите, але це тема дуже глобальна.

Останній момент, який вплинув. Це все ще було в Харкові, але вже в 14-му. До того часу я там прожив більше 30-ти років, жодного разу я не чув, що ти там грузин, або ти там чорножопий, жодного разу в Україні я такого не чув до себе. Я вважав місто просто чудовим, так я ніколи не розмовляв українською, там немає середовища, але це таке. Але потім прийшли ті, хто прийшли. Потім прийшов 14-й рік, березень 14-го року. У мене вже маленька самостійна компанія – 15 людей, це як родина і всі мислять в одному напрямі, діти здебільшого. І тут починається: рускі автобуси, оці всі люди, але я точно знаю, я журналіст, ми відслідковували і номери, і скільки там було завезено, а скільки було місцевих. І тут я раптом бачу 1 березня 14-го року на найбільшій в країні площі Свободи у Харкові десь більше 10 000 людей, з них може 1000 були з Раши, а решта були наші. Це мене не просто зламало, а тоді я думав, що це місто мене обманювало 30 років, де ви всі були? Де ви жили? Я ж в цьому місті свій, я вас не бачив ніколи. А мої діти там бігали і знімали, не розуміючи, де вони знімають, що їх там можуть вбити. Вони навіть до тям не приходили. І оце вплинуло ще раз.

Я тоді їх забрав з площі, ці кадри ви теж пам'ятаєте, ми їх знімали, всі їх бачили з Харкова, там і Жадан такий окривавлений. І тоді я їх розпустив і сказав: «Все, їдьте звідси всі, хто може їхати». І я виїхав звідти, і до Харкова зараз в мене страшно важке відношення. Я більше не хочу туди повертатися.

Воно мене не лякає, воно мене просто обманює. І я вже не знаю, які люди, яке місто тебе знову обманить.

00.30.58

Бачите, ми живемо в такому дуже вузькому середовищі, яке ми самі влаштовуємо для себе, своїх знайомих, близьких, а що громада велика собою являє, деколи відбуваються ось такі моменти.

Мені важче ніж вам, бо журналіст і це більш ширше коло таке, нібито тисячу людей ти знаєш, а потім вони виявляються, як ті люди, які робили Революцію на граніті, зараз є абсолютними, ну я не знаю, зрадниками всього на світі – і ідеалів, і цінностей, і всього. Так само і місто, яке таке було дружнє, а потім виявилось таким ворожим. От...

Взагалі наша історія останніх 25-ти років цікаво розвивається і ці три революції, які в цьому проекті поєднуються, я думаю, що вони трохи відрізняються одна від одної, вони різні, хоча їх можна і об'єднати звичайно. Я би хотіла повернутися до Вашого особистого шляху і розпитати ще про радянські часи. Ваше дитинство і середня школа пройшли в радянські часи, і вплив отого ще радянського середовища, він видно був певний. Як ви пам'ятаєте, в сім'ї атмосфера була в дисонансі до того, що відбувалося в реальності, чи ви такого в дитинстві не відчували. Ви розповідали, що вже в Харкові після вузу у Вас почалися внутрішні пошуки смислів, коли вже з'явилося багато літератури. Чи в дитинстві ви відчували щось таке негармонійне в плані правди-неправди того, що відбувається, і того, що говориться там сім'ї і поза сім'єю?

Було. Ці фрагменти залишились, і один з таких фрагментів буде отакий от дивний. Маріо П'юзо «Хрестний батько» в Радянському союзі в 80-х роках такого не буває. Але я точно пам'ятаю, що запальничка, золота запальничка подарована мені моїм хресним батьком, я її віддав за одну ніч передрукованого зробленого на, зараз я скажу як це називається, така синя копія, пам'ятаєте, сінька. Не пам'ятаєте.

Ні, я не пам'ятаю.

Ксерксів в Радянському Союзі не було. Були такі копірувальні машини величезні, в інститутах вони стояли. І тоді там копіювали все це. Ну звісно незаконно. Перший відділ, знаний, якщо б він спіймав, було б дуже погано – КДБ тоді працювало. Отакий рукопис до мене потрапив на одну ніч, і я його прочитав. Інша справа, що в батька я колись знайшов річ так само від руки написану на одному листі. І 40 років по тому я дізнався, що то була абсолютна лажа, але то річ, яку і ви знаєте, яку нібито Черчіль сказав про Сталіна, де звучало: «Сталин принял Россию с сохой, а отдал ее с атомным оружием». Абсолютна тужа, але та річ була написана від руки і ходила по руках. Не можна було, навіть, згадувати Сталіна. Вперше я побачив газету, в якій було закреслено одне обличчя, і тоді був не Сталін, закреслений був Хрущов. І слово Хрущов я не міг сказати. Коли я питав у батька, хто такий Хрущов, він оглядався і казав: «Тихо, це тебе не стосується потім дізнаєшся, коли небудь». Отак воно було, декілька разів такі речі спливати. Але люди не жили цим. Потровий город, може тому. Там міліція більше слідкувала за тим, щоби кораблі, які заходять з усього світу, щоб вони не вплинули на нас. А воно впливало і журналами, і газетами, час від часу з Італії там звідкись приходило це, і вони за цим слідкували.

Вже тоді, я не розумів чому, такі речі звучали: «Три людини стояти разом не можуть, розходьтєся, бо це натовп, ми заберемо зараз вас». До чого тут натовп, люди на Кавказі постійно так роблять, вони збираються п'ють каву, але мінти цього не допускали тоді вже. Я ніяк не міг зрозуміти чому.

Що було точно. Я не шанувальник радянського, я ненавиджу це все, але точно знаю – це може часи такі не радянські, не в тому справа. Там була не дуже така велика хата, був п'ятиповерховий будинок, де ми жили в квартирі. Для мене жодної різниці не було, там було біля 100 квартир, в будь-яку з них я міг зайти повертаючись зі школи до дому. Всі свята відмічалися прямо там у дворі, як це буває тут в приватних будинках, де всі всіх знають, або в Карпатах. А там місто, п'ятиповерховий будинок, всіх не просто знали, а сприймали як

своїх родичів. Я пам'ятаю все це, бо коли мамка померла, все це було там у дворі. Там стояла така палатка і чергували люди, тиждень не припинялося – йшли, йшли, йшли і з-за батька мого, я ж казав, що він такий знаний був. Але сусіди разом з нами, весь час щось робили, варили, годували. Всі були, як одна родина. А дивним стало потім, коли я приїхав до Харкова. Декілька років живеш в будинку і навіть не знаєш, хто поруч із тобою живе.

Отакі речі були, якісь об'єднуючі, тепер такого нема. Я не кажу, що це Україна, або Радянський союз був кращий, ні, просто часи інші. І це мене і досі бентежить – відсутність довіри один до одного, вона страшна, так не можна.

А скажіть у Вашій родині які були стосунки з релігією? Вас виховували у цьому напрямку?

Не було оцерковлення, були сталі якісь традиції, що ми маємо бути хрещеними. І я точного пам'ятаю, що кожного з нас братів, нас четверо було, у кожного був хресний батько. Мене хрестили у 8 років, я пам'ятаю просто це, коли мене хрестили. Це було вночі, це було з ментами ззовні, не можна було йти в ту ніч в церкву, але йшли. Батьки до цього ставилися так дуже, як Вам сказати, батько мені якось показав у місті: «Ось бачиш, чорна «Волга» поїхала, а ззаду в неї на цьому... стоїть хрест, величезний золотий хрест. «Це – каже, – службовець КДБ і він очолює нашу церкву». Він так посміхався, він так ставився з сарказмом, але він не вагався, він просто знущався над собою, над життям, над ним. І ні для кого таке секретом не було. Але нас таки хрестили, нікого за це не посадили, і мене з комсомолу навіть не вигнали тоді. А для мене бути піонером, комсомольцем, ну, просто ... вода просто мокра, і все.

Не важно було комсомол, не комсомол не важливо. Всі ідуть, і байдуже, ніяк воно на мене не впливало, і все, якось так воно було.

Вже переходячи до наших революцій, ви вже розказали про дев'яності роки, як у Вас у особистому житті складалося, і наскільки Ви були не занурені тоді у політичне життя, але коли Ви з'явилися в Харкові в кінці 80-х, чи уявляли Ви тоді, чи можливо в 90-ті роки, коли у Вас був період

переосмислення, який співпав і з тими політичними і революційними подіями в Україні, про те, що союз розпадеться, що Україна буде незалежною, так само як і Грузія?

Абсолютно, було відчуття, що насувається щось таке незрозуміле, але це воно прийшло трохи раніше. Знову таки, Ви не пам'ятаєте, а я пам'ятаю, коли Брежнєв помер, і той день я пам'ятаю. Такий страшнуватий, бо дуже багато років він сидів у тому кріслі, так... це було щось дуже стале, ці стіни не можуть звалитися, вони вічні. Я з ним народився, з цим Брежнєвим, і тут раптом він помирає, і вся країна завмерла, я, ну, звісно, я не пам'ятаю 53, бо я народився в 54-му, але я читав багато про той день, коли вся країна не знала, а що тепер буде?

00.40.48

Світ закінчився, Сталін помер. Так помер Брежнєв уже в мій час, ну, не те, щоби я там плакав, звісно ні, але вдень, коли на вулицях всі просто ошелешені, щось таке звучить, вони запустили щось таке – гудки машинами. І все це окей, але ти не розумієш, а завтра що, а як жити то будемо, щось там на верху зламалося.

Тоді перше було таке потрясіння осознане, розумів, що щось не так, а що не знаю. І почався бардак, хтось тоді вже уявляв, що робити, і тоді хлопці й вийшли на цю... студенти, але Харків. В Харкові ніякої Революції на граніті не було. Потім така само історія повторилася в час Помаранчевої революції, а потім ще раз вона повторилася вже в останню революцію.

Коли пройшов референдум і Україна юридично стала незалежною державою і Ви збагнули вже, що Ви не в Радянському союзі, а тепер в незалежній Україні, чи було у Вас розуміння того, що Ви залишаєтесь у цій країні жити, чи були у Вас думки про те, що це вже не Радянський Союз, і якщо брати в Росії, то туди чи назад у Грузію повертатися. Є цей момент, коли Ви вибирали, чи залишатися в цій країні?

Да. Такий момент був. В Грузію повертатися просто було неможливо, бо Сехумі вже не було Грузією – це перше. В Росію, але, вибачте, я просто ненавидив Москву як таку, от завжди. І це не стосується того, що вони рашики зараз, я ставлюся до них дуже погано. А просто це було таке чорне місто, от просто чорне місто, яке з тебе енергію висасувало просто за два дні. Ну так не можна жити просто, це у всьому в енергетиці, у всьому. Я зараз кажу не тому, що вони воюють з Україною, та да, так само було тоді, правда, я не міг там бути більше 2-3 днів. Приїхав до своїх рідних, і одразу їхав, бо це капець, воно мене виснажувало. Тому туди я не їхав.

А як сталось з Україною. В Харкові не дуже відчувалася Україна, от не дуже. Ну просто Харків було таке місто козаке само по собі і все. І мова там байдуже, і все там байдуже, просто ми живемо і все. Харківський феномен, він і зараз таким залишається, його трохи зміцнили останні події. Активістів менше, набагато менше ніж байдужих, але вони впливовіші, але тоді це просто було місто. Потім уже будучи журналістом, я там теж це середовище бачив і знав як журналіст усіх знав, ну, тобто такі чудові, кайфові, просто не можливо, там музиканти, там архітектори, там художники, але вони один з одним не перетиналися ніколи. І це мене просто страшенно дивувало. Там такі вчені були, і молоді в тому числі, і знову таки вони, навіть, ну от і навпіл не знали, а хто там є художники такі само молоді, взагалі не знали один одного. І це мене дивувало. Це такий феномен, може як не єдиний в Україні.

І Харків не дуже то і знав свою історію. Розстріляне відродження, і Харків мав цю будівлю і там написано ті люди, яких розстріляли. Українська мова, така справжня, нею займалися тут, і там Шевельов, наприклад, ето ваш агент, а у Харкові укорінів як зрадник, який жив тут в часи окупації там, прислужувався німцям. Отаке місто якесь дивне. Ну там такого відчуття не було.

Тобто у Вас такої ідентифікації, том що такі події як революції заставляють людину думати над своєю ідентичністю.

Яка з них, ви ж пам'ятаєте три? Ви ж пам'ятаєте три, от як ми сьогодні розмовляємо. Ні, перше українство до мене прийшло автоматично. Чи Ви

пам'ятаєте час, коли влада змінила паспорти, в 96-му. Для мене це була така перша ластівка, бац і я автоматично отримав паспорт громадянина України. Я тоді так перехитнув плечима і подумав, вони мене навіть не спитали, ну окей, добре. Бо в інших моїх друзів були проблеми із паспортами. Я тоді здивувався, а чому в мене таких проблем не було. А тому, що тебе друже і не питали, навіть, мені просто віддали паспорт і все. Я так розумію, що тоді було прийнято рішення, що хто був в той момент в країні на той час, отому і дали паспорти. За рік по тому, вже коли батько став емігрантом, мені не вдалося не то що отримати паспорт для нього, а навіть вид на життя, багато років надавали, а мені так просто автоматично дали і все.

Вже наступна революція Помаранчева. Тепер ми вже розуміємо, пройшовши цей шлях, і переживши стільки революцій, що тоді чисто формально Україна відділилася у 90-ті роки від Радянського Союзу, певні мляві процеси відбувалися, але якщо ми, навіть, говоримо про ідентичність, то як ви кажете, автоматично якісь речі відбувалися, взагалі багато людей, навіть не ставили собі за питання, чи вже Радянський Союз закінчився чи вже незалежність почалася, чи є якісь такі національні моменти. Національне становлення, воно в свідомості багатьох людей не прояснилося, і якби і питання такі не ставилися. Але Помаранчева революція все таки певним чином піднімала ці питання, тому що і стояла знову ж таки ця Росія, яка заявляла про себе під час цих подій негативом своїм, і сама акцентувала момент на українстві тому самому, ну і Ющенко, котрий взявся очолювати все це, він акцент робив на національних цінностях, будем так казати, і ну там певним чином на мові і так далі, хоча це не було категорично. Але той же Янукович, його передвиборча кампанія була побудована на тій карті України, якою країну ділили. Це мовне питання знову таки піднімали, спекулювали ним. Тобто ці питання, щодо яких ми до тепер не можемо дійти рівноваги у суспільстві, вони піднімалися, ними спекулювали, і вони відіграли свою негативну роль, але можливо в чомусь і позитивну, позаяк хоча би були актуалізовані в інформаційному просторі. Я веду до того, що у Харкові, спостерігаючи ситуацію, що відбувалася, у цей

допомаранчевий, помаранчевий і постпомаранчевий період (ви кажете, що для Вас відкрився Харків зараз), як Ви тоді бачили Харків? Ви говорили, що власник Вашого медіа не міг збагнути, як себе поводити, бо не знав, яка сила прийде до влади, але ж політика місцева відбувалася, чи Ви тоді відчували на якому боці Харків, на революційному, чи антиреволюційному?

Він на байдужому боці був. Ви вже точно маєте пам'ятати Кучму, це ж 2 строки було, це довго. З точки зору медійного бізнесу я пам'ятаю, що це були чи не найкращі з економічної точки зору часи. Жирні, як кажуть, часи були, а це стосувалося як зарплатні, так і заробітків всіх у країні. Ця ідіотська, дурацька стабільність так замазує очі. Але чим довше був Кучма, тим більше нападало відчуття такого сірого, вічного (як за часів Брежнєва) відчуття, що ця людина ніколи не піде, він вибудував такий клан в країні. Але ну слухай, роби свої справи і залиш це все, і от Харків цьому дуже-дуже відповідав. Він завжди такий був.

00:50:07

Нам до цієї політики байдуже. І по-перше, Рашка тут ближче, зв'язки в промисловості страшенно міцні. Ба більше, я змушений визнати і зараз, вона величезна ця країна, наш сусід цей дурацький, і в них потенціалу набагато більше. Це стосувалося навіть тих речей, які мене цікавлять. Я маю на увазі мистецтво будь-яке, ба навіть журналістика. Вони сильніші, я визнаю це. Але навіть тоді, я пам'ятаю НТВ. Що воно робило там в Росії, яке воно було, я бачив яким міцним може бути телебачення і медіа як таке. І це була мета – стати таким, як НТВ. НТВ було крутішим, воно зараз страшне. Я ж пам'ятаю, де був Паша Шеремет тоді, і що він казав про НТВ, і що він робив.

Ну добре, ми зараз з усіх робимо ідолів... Окей. Тобто тоді Харків більше цікавився тим, що відбувається в Росії. І навіть обрання в Верховний Совет (тоді це називалося), я вже казав всякі Коротичі, Шморотичі, вони в Харкові збиралися. Ну це було ще до 90-х, але потім дізнавшись про цих хлопців... Ви сказали, чи це не негатив мовна така... Ні. Я зараз шаную тих хлопців, що хоть хтось в моїй країні ... для мене треба було 30 років, щоб збагнути, що Україна –

це моя країна. Я маю звернути на українство, саме на українство, а вони збагнули це в 90-х, воно тягнулось з часів, навіть не знаю, УНРу ще. А в країні і досі живі люди – дисиденти. Я про Стуса дізнався вже в дорослому віці, коли робив свій проект. Тремтіли руки, коли дізнавався про те, що він виніс. А з ним люди і досі живі є, які сиділи з ним поруч.

Потім я дізнався історію кінотеатру «Жовтень», повз який я їзджу кожен день. Як вони могли встати, об'явити протест і піти звідти в радянські часи. Історія дуже багата. Харків був абсолютно рівний до цього.

Одна з моїх статей, я пам'ятаю її досі. І коли тут відбувався перший Майдан – помаранчевий, в Харкові я знімав це з даху готелю, який стоїть поруч з цією величезною площею Свободи. І там от ця кучка людей, вона з даху виглядала, капець... А я щойно повернувся з Києва, де ми Хрещатиком... ну величезна хода – тисячі людей. А я знов таки з готелю «Хрещатик» з балкону знімав цю стрічку людей огроменну, величезнишу. Повертаюсь до Харкова, і тут така фігня, і я просто: «Як ви можете нічого не робити, коли в нашій країні таке робиться?».

Але те саме потім було. Вже в часи останнього Майдану, те саме було. Там була невеличка купка людей, ну от тупо кожен день, навіть можемо сказати, що це Майдан харківський, біля пам'ятнику Шевченку збиралися щодень, ну, може 30-40 людей. Як це порівняти з Майданом, який тут був.

Я розумію, що столиця стягує найкращих з усієї країни, але всерівно порівняно з усією країною, навіть якщо б тут мільйон був...

А розкажіть, коли Ви приїжджали на Помаранчеву революцію в Київ, які у Вас враження були загалом, як ви отоді все сприймали?

Страшенно радісно, але це було всупереч професії, бо ми не могли бути на боці, на жодному з боків ми не могли бути. Але в мене спирало від щастя, бо я, по-перше, бачу своїми очами історію, по-друге, хтось повстав. Це є в історії країни, це шановане слово повстанці. От тепер я розумію, що таке повстанці справжні. Те, чого бояться всі рускі, коли кажуть УПА, але мене

переповнювало щастя, що люди, які живуть от зараз поряд зі мною, вони могли повстати, не боятися нікого і нічого.

Насправді у мене були попередження від тої влади (Кучми) і неприємні попередження. До батька мого приходили з автоматчиками до дому, випирали його з країни, бо до мене ж ніяк не могли. Це було жахливо. Я тоді вже збагнув – ця влада імпотентна, не дивлячись ні на що, вона нічого не може зробити. Окей, тепер можна сказати – я тоді пішов до СБУ і сказав: «Ви це зробите і вам хана, бо мене в Харкові слухало дуже багато людей, тисячі, навіть не те слово. Вперше тоді, навіть ще Майдану не було. АВІР, який видворяв з країни людей, і голова того АВІРу... я до нього пішов і сказав: «Отут перед тобою, перед цим АВІРом є площа, якщо я сьогодні в ефірі це скажу, завтра буде капець, сюди прийдуть тисячі людей, повір мені». А він тоді обшукав мене, сказав, якщо ти пишеш...? Я дав обшукати, він обшукав і чесно сказав: «Я все розумію, мені просто наказали, я тобі обіцяю, як тільки закінчатся вибори, я поверну твоєму батькові і сестрі паспорти, в яких я от зараз поставив штамп, що вони видворені там з країни.... Я персонально тобі обіцяю, я все це поверну».

Я йому повірив, і він, до речі, це зробив. Вони поставили штампи, він доклав у Київ, що вони видворені, цей вже може заткнеться... А я ж нічого проти Кучми не робив. В них постійно така паніка, і зараз у нашої влади таке само поняття, якщо він не з нами, то це означає, що він проти нас. А це свинство, це таке радянське лайно. І вони так само себе поводять.

І коли Кучка був, ми просто казали правду, ні на чиєму боці, але це означало для них, що ми вороги. Це було якраз між першим його строком і другим. І я тоді зрозумів, що його обрали неправдою, я зрозумів, що це на віки вічні. Ця людина знов захопила всю країну, ну і сіро, сіро все – не фашисти, які прийшли би і вбили, от як рашики. Вони зміцнили мою націю – це правда. А той був ніякий, от ніякий і все. І нібито він нікого не вбиває, нічого такого не робить, ну да він поганий, але не було такого мотиву виходити. І тому я і був такий радісний в Помаранчі, що люди піднялися все ж таки проти брехні.

І оця пасіонарність, як на мене, може бути визвана... як от зараз рашики визвали, відверто ворожими діями, а тоді такого не було. І тоді я порадив страшенно, і хоч стримався як журналіст, нічого не робив, жодного разу не виходив з помаранчевими знаменами, нічого і забороняв усім своїм, ми так і не вийшли. Ми просто фіксували все те, що відбувається, фіксували, фіксували і давали це знати. Це і була наша робота.

Ну так.

Не знаю, я тепер не певний. Я тепер не певний, тому що ну от один із останніх «Нью-Йорктаймс», вони просто тупо написали: «Трамп – це загроза для Америки, а наша журналістська справа робити так, щоби загрози не було». Я думаю, ну блін, якщо б наше там «Дзеркало тижня» це написало, сказали б: «Ой, продалося!!!» А їм там вірять. І це і є завдання журналістики.

Так, але щоб бути суб'єктивним у політиці, треба набрати певного професійного рівня, дуже потужного, щоби люди вірили не якимсь грошовим причинам того, що ви робите, а саме силі авторитету. Нам до таких медіа звичайно треба ще розвиватися і розвиватися, але будемо на краще сподіватися. Ваша професійна діяльність складається таким чином, що після Помаранчевої революції ви попали на подібну до цієї посади, яку ви зараз обіймаєте, тільки трішки на нижчому щаблі, і тепер... воно ніби ідентичними етапами розвивається. І знову ж таки ви в медіа потрапили на такі знакові посади. От ви згадуєте про пасіонарність, про таке піднесення, про таку довіру, віру і такі надії величезні. І у Вас були великі важелі впливу на ту ситуацію, яка складалася, нехай навіть в Харкові (хоча ви говорите, що місто таке специфічне). Чи була у Вас віра, що Ви можете змінити ситуацію там на місці? Як ви до того докладалися, як далі у Вас була співпраця із вищим керівництвом загалом, чи справдилися ваші надії на зміни в журналістиці, в суспільстві, в політиці? І яким було Ваше розчарування в Помаранчевій революції, тому що усі говорять про те, що був певний етап, коли наступило це розчарування.

00:60:25

Я не великий прихильник революцій, бо так, будучи молодим таким брутальним і ще й грузином по емоціях (я народжений грузином по крові – це казується все ж таки) я звісно поривистий, взривний, але все ж таки розумом як інженер я розумію, що еволюція і зміни можливі тільки поступові. Такі вибухові зміни вони не довговічні, їх мають потім змінювати люди більш такі ґрунтовні. Революція може зламати і це її завдання і є зламати той лад, ту систему, яка вже не влаштовує людей, а от будувати потім вже мають не революціонери, вони ніколи цього не робили. У кожного своє завдання, я не засуджую, просто кажу. Зараз прийшов час будувати, а не ламати, і тому там те саме було.

Про розчарування... Я робив свою справу, я трохи казав про те, що після Помаранчевої революції, я коли пішов вони повернули все це за місяць, як було раніше. Але як розумна людина розумію, що можна повернути і тут усі мої справи. Серцем і вірою я сам себе питаю: «Ей, розумник, а чи ти знаєш, як вплинули ці 5 років і те, що ви робили на обласному харківському телебаченні, на те, щоб потім через 7 років місто б стояло проти цих руських падлюк, які потім пішли. Так, їх було не багато, але ми ж встояли, все ж не у нас Донецьк. Що вплинуло на це, може в тому була і крихітка твоєї роботи – що ти пускав цих людей на телебачення, що ви розмовляли про все, що тільки могли. І це була правда, і вони бачили це, і вони раділи тому, що є все таки щось. Ті люди і були потім там біля Шевченка, 30-100 людей не закрили груддю усе це, але коли взагалі страшні часи прийшли, ці люди були на вулиці, а решти просто не було, Харків був мертвий, вони не виходили, поки не приїхали ці рашики-туристи. А на вулиці були наші, ті, з якими ми працювали.

То я і думав: «Не дарма, друже, не думай, що це дарма». І зараз це – те саме. Я бачу марність ніби то цієї праці, ну, і немає наслідків ніяких, але я знаю: «Ні, так не буває». Все має свої наслідки. Як це відіб'ється, я не знаю, на одній дитині, може, але цього буде досить. І щодо Ющенка і помаранчів, я буду шанувати його завжди за те, що він зробив, і скажу чому. Так само, як хлопців на граніті, ніхто їх не пам'ятає, а я знаю, хто ці хлопці, дехто з них падлюка от

зараз, просто підступна, але всерівно я буду пам'ятати те гарне, що він зробив тоді, бо це був початок.

Так от, якщо б не Ющенко слова Голодомор в країні не було б. І це йому такий величезний пам'ятник на всі роки наперед. Те, що він був такий самозакоханий, повільний, що він не любив працювати, це я все знаю. Але як перехідний період, і за Голодомор окремо йому величезний уклін до землі. Ну а він був гумусом для наступного, як і я тут є лише гумусом для наступних поколінь. І воно зроблять те, що я тут не зробив, але я закладаю початок. І от Ющенко таке зробив. І нехай він не такий, як мені хочеться, ну, але він свою справу зробив.

А от уже остання ця революція. Я так розумію, що якраз каденція Ющенка закінчилася і Ви пішли?

Я добровільно пішов відразу, бо я багато років знав уже Януковича і всю цю команду. Бо в Харкові вона рулить, і досі вона там рулить. Я всіх цих людей знаю. Я точно знаю, що я не зможу працювати з ними навіть близько. Якщо той, Аваков, (він був помаранчевий) хоча б може робити вигляд, що він мене не торкається і йому байдуже, хоча він страшенно ображався, і зараз ображається. То ці – або ти з ними, або проти, ви ж знаєте. Тоді за 2 місяці після виборів я пішов, щоб не було пов'язано так напругу, що там злякався, або щось. Ні, ні, просто за 2 місяці я зробив свій вибір – я не буду з вами працювати, до побачення. Вони хотіли мені зняти всі ці роки, що я там був, а вони були в опозиції, і не змогли. Як тільки вони прийшли до влади, я сам сказав: «До побачення!» Вони засиляли емісарів, звісно: «Все, будь з нами, з переможцями, і все в тебе буде». І все, тоді я і пішов. Зараз не знаю, як буде.

Був оцей період, коли прийшов Янукович, для Вас він як проходив, чи було у Вас відчуття, що це має якось закінчитись, що може бути наступна революція?

Немає сенсу Вам казати, бо Ви не повірите, але Фейсбук пам'ятає все. В 13-му році, в 13-му в найсіріші часи навіть натяку не було, я просто це точно

пам'ятаю, бо я парі тоді зробив. Це був десь початок 13-го, десь січень, і я зробив парі, що Янукович не доживе до кінця цього року, як політичний діяч. Я прогавив на 2 місяці. Людина досі не може повірити: «Що ти знав тоді?» А тоді навіть натяку не було. Чому я запам'ятав, бо там хороша пляшка була – добрий французький коньяк.

Я не знаю, що підказувало, те, що він робив, було просто поза межами мого інженерного мислення: «Ти тупий, що ти робиш з тим Межигірьям, ти ж його не вивезеш». Я ж цинічний як усі журналісти, якщо ти відверто крадеш, то ж ти маєш це потім кудись вивезти. Це можуть бути або кошовності, або гроші, що ти можеш взяти і вивезти, хоч декілька тон. Але коли ти будуєш собі Межір'я, ти дурний, взагалі ж такого не буває. І все, так воно і сталося. Тому я не вірив, що він протримається, він дуже був жадібний і дуже тупий.

Те що деякі справи йому вдавалися, йому вдавалося керувати силоміць, міг побити. Серед нас журналістів ходив такий міф, включно навіть з Кушнар'овим, що він його побив. Після його від'їзду у Кушнар'ова і справді були синці, ніхто не знає чи це правда, чи ні. Він такий був – Янукович. Отаким чином йому вдавалося якось керувати. Але ця тупа жадібність цих людей, вона не могла не довести до такого безладу, і вона довела. І знов таки, якщо б не було Ющенка і тих спогадів... з одного боку, мені здавалося, що ця пасіонарність втрачена вже дуже на багато років наперед, але ні воно просто стало досвідом, який: «А пам'ятаєш, 5 років тому ми вже виходили, давай ще раз вийдемо». І от зробилося, це просто було супер.

Звісно не Мустафа, він такий скромний, він завжди каже: «Я тут до чого? Ні, просто народ був готовий». Але він молодець, хтось має сказати першим, він просто умниця, я страшенно його люблю і довіряю і досі. Один з небагатьох таких прикладів, що не скурвився навіть після того, хоча міг би.

А люди вийшли, що стало мотивацією такою основною для такої кількості людей, для такого потужного протесту? Бо соціологи говорять про те, що дослідження за якийсь період до того показували те, що люди дуже

апатичні були, тобто були не готові в даний момент виходити на такий протест.

Я не дуже вірю соціології, це класна наука, але люди дуже часто приховують те, що вони насправді думають. Може часто і тому, що це дуже приховано і глибоко сидить, і він навіть сам не знає, що він зробить наступного часу. А тоді, коли дехто вийшов, ну, хтось один, потім другий, потім третій, тоді вже стає простіше на багато. Здавалося, що там стіна, і вона безнадійна. Я міг би зрівняти з Кучмою, там була така резинова стіна, і не було навіть сенсу бодатися головою з нею. А от уже при Януковичу була бетонна, ну кірпічна, якщо хочете. Тоді можна зламати її, навіть зламавши собі голову, чи шию. Але був шанс зламати і стіну. І люди пішли, і зламали і собі голову (більше 100 людей там полягло), але стіну все ж таки зламали. Їх головами, їх тілами зламали цю стіну.

00:70:01

І тому, коли декілька людей вийшло, простіше було вже іншим. Вони вже пішли, а мені соромно сидіти дома. Мені просто смішно, коли вони кажуть, що проплачено. Немає в світі стільки грошей, щоб заплатити тим людям, щоб вони вийшли, ну правда. Це не працює, так можуть казати лише ті люди, які ведуться на це і самі так можуть. Те що вони можуть, це просто постояти з грошима 300-400 грн з палкатином або з прапором і все. Це не є революція, це фігня. Зробити Майдан платно неможливо в принципі, от і все. А там про печеньки хай далі, що хочать. Це люди зробили, так.

Ви залишалися у Харкові під час усіх цих подій?

Так.

Ви працювали як журналіст?

Так.

Ви спостерігали за тим, що відбувається в Києві, ви приїжджали сюди?

Так, багато разів.

Ви приходили на Майдан?

Так.

А можете порівняти цей і попередній Майдан? Які емоції Вас переповнювали вже тут?

Дякую за запитання. Вони були абсолютно різні. Ти можеш обирати все що завгодно – ти можеш «валитися» на граніті... Якщо пам'ятаєте події в Чехословаччині, 5 людей, які вийшли на Червону площу – це ще був такий глибокий Радянський Союз. Варіантів не має, але вийшли. Це такий персональний протест, ти один вийшов просто сказати про свою позицію. Вони постояли там дві хвилини, і це на все життя – це мій вибір персональний. Вони знали, на що вони йшли, їх замели там за три хвилини. І от Революція на граніті була приблизно так само, вони знали, що вони нічого змінити не можуть. І до речі, я був упевнений, що вони не очікували того, що, Верховний Совет тоді ще був, вони прийняли ту постанову, яка майже всі вимоги задовільнила. Я певен, що вони такого і не очікували.

Потім, в кучмівські часи, Помаранчева революція, все ж таки це було весело і відчуття небезпеки не було. Ну точно Вам кажу, йшли співаючи зі знаменами і просто, радіючи тому, що ми поруч один з одним ми можемо це.

На Майдані останньому, вже після того, як вони зробили це зі студентами, а потім вже почалися і вбивства, все було абсолютно інше. Там було вже реальне відчуття небезпеки. Та що небезпеки – смерті. І всі це знали, всі знали про це. Але вже було байдуже. Вже таке відчуття було, що або – або, або вони – або нас. І це було все серйозно. Потім це все підтвердилося, рашики це підтвердили аж бігом.

А коли на початку Ви приїжджали на Майдан, чи думали Ви, що дійде до такого, що ця влада доведе до кровопролиття?

Вибачте, у мене відрізняється точка зору від офіційної майданної, скажемо так. Якщо ви пам'ятаєте, декілька хлопців пішли, із самого початку ще це було, все було мирно ніби то, а потім Корчинського звинуватили в тому, що він збуджує ситуацію. Слухайте, він абсолютно такий холодний прагматик з ясним розумом. Він знав, що він робив. І якщо ви зараз будете пам'ятати не лютий 2014-го, а раніше, і це теж вже починало здаватися безкінечним. Вони стоять, хлопці там мерзнуть, так, змінюють один одного, але ніяких наслідків це не має. Це якась політична тяганина, нас хтось юзає. І це все мало бути підірване, але не ззовні. І це зробив Корчинський, з цим бульдозером. І потім понеслося. Ну, хочете ви цього, чи не хочете, декілька життів мали це зробити. Це була платня за те, щоби потім Україна постала такою, якою вона постала – вільною і незалежною. Так вона ще досі не стала незалежною, але поштовх мав бути, вибачте за той цинізм. І Корчинський тоді був розумніший за багато кого. Як його кляли, пам'ятаєте, навіть розшук карний був, він тікав із країни, але він знав, що він робить. Це мало бути підбуреним хоть кимось. Не Америка, яка Нуланд, які печеньки, усе це бред...

І от це зробили хлопці Корчинського, тоді ще крові не було, але підштовхнути ситуацію хоч куди небудь, бо не можливо терпіти цей ужас без кінця или кінець ужасний. Хоча би цей ужасний кінець мав би настати, і вони це зробили. Ну воно того коштувало.

Кажуть, що якби політики тоді підтримали цей спротив, то не було б стільки жертв. Є така позиція, що якби тоді захопили Адміністрацію Президента 1-го грудня, коли вийшов майже мільйон....

Давайте скажемо так: ціна дуже висока. І я не знаю, якщо це кіно, воно має бути надовго. Це, про що ми зараз з Вами говоримо, може бути оцінене 10 років по тому.

Так от я Вам скажу, і зараз така точка зору є, але вона просто така ніби то із сарказмом. Я справді вдячний тому Путіну, бо скільки ще моя країна просто вешталася б в тому пруді і не туди і не сюди.

Те саме тоді зробили і силовики, підштовхнувши ситуацію і об'єднавши всіх цих людей, які знали, що йшли на смерть, і вони не відступили. І Путін зробив те саме з Україною. Мінус Луганськ і Донецьк? Може бути – так. А тоді тут залишаються ті, хто точно тепер знає, що таке Україна, і знають що з нею робити.

Ми зараз уже, після того як уже остання революція відбулася і почалася війна на Сході, пересічний громадянин навіть зрозумів, що таке російський фактор, що таке Росія в цій позиції, але ж Росія була і під час Помаранчевої революції, і в момент, коли Україна відділялася, оголосивши свою незалежність. Як ви бачите, чи цей російський фактор проявлявся в усіх цих трьох революціях?

Абсолютно був і зараз теж є. Інша справа, що мені тільки натяки такі подобаються, от я зараз почув, що вони чортовому цьому збербанку Росії... Я їжджу, я не можу – в кожному місті України є ... мене просто трясє від того, що я це бачу. І вони тепер зібралися зробити просто Збербанк, а Росії прибрати, мені це так... я радію, оце і є таке потроху наслідки того, що «ей, ми не брати, забули про це!» Я радію тому, що це робить бізнес, якому байдуже ця ідеологія, він просто прислуховується до бізнесу. А бізнесу дуже шкідливо, що там написано Росія. І вони це відчули, а це означає, що Україна потроху почала відноситися до них інакше.

Я ж бачу усе це. Вони класно заюзали радянські найбільшностальгічні речі. Росії як такої там, ну «русский мир»? Да в гробу и в белых тапочках, вибачте. Але цього в нас ще дуже-дуже багато.

Протилежна річ, у Львові в кожній маршрутці грає «Радіо шансон», або «Русское радио». Ви що здуріли хлопці, ну тут би вже здавалося мало би бути таке гниздоище, а ви таку фігню слухаєте. Це знову таки абсолютно радянські прояви, не російські, а радянські. Вони вміють так всадити в нас, і вони це робили багато років. І скільки, де маєш видрати це, навіть не знаю – в кожному кроці я себе на цьому ловлю. Не в мові, я не про мову, а якісь інші такі культурні речі.

І мене більш за все дратує Росія тим, що вона величезну культуру використала, я ж на ній зріс, бо Абхазія це таке – там не грузинська мова, не абхазька, їх багато – 96 мов було. І мали мати щось одне, щоб розуміти один одного, і це була російська культура і російська мова. Я на ній виріс, і що я маю зараз робити. І зараз я вдвічі більше ненавиджу Росію за те, що вона зробила це з тим, що в мене було. Я не хочу розмовляти російською, я не хочу книги російською, і в цьому винен він, вони так зробили це.

Я хочу щоб у моїй країні отут в Україні залишилася та культура, яка є, але зараз я цього не хочу. І от знову таки така шизофренія. Коли ми їм це вибачимо, коли? Та сама Грузія, там діти вже просто не розуміють російської, просто тупо не розуміють, її не вивчають. І що сказати: «Слава Богу», ну не знаю... Вони англійською розмовляють прекрасно, а російської вже не знають. Літні люди ще якось там розмовляють, а ті вже не знають.

То вони хотіли, щоб це стало з Україною – отримайте, будь ласка. Ну і навіщо це все.

Ми всі ці протести називаємо Майданами, революціями, з цього приводу є багато суперечок. Але ось ця форма протесту – Майдан, українська така форма протесту, ви відчуваєте її таку українську специфіку, чи не вважаєте, що це така чисто манера українців виходити на Майдан?

00:80:19

Так, дуже, дуже. Та багато було десь там по арабських країнах революцій, які ну ніби то схожі так, і тут ба набагато більше, до того була революція в Грузії ще. Всюди було насильство. А якщо ненасильство, в Грузії було ненасильницьки, але трошили все. Тут у нас ні. І оце було найдивніше, що таке може бути. В звичайні часи мій народ, як каже Ющенко, не такий уже й вихований і культурний, ви ж знаєте можуть і плюнути, і кинути, і все, що завгодно.

Але тоді, в той час, мене це просто вишибло абсолютно, ти готовий був любити всіх і кожного, бо вони не робили лайна, може навмисне, може

традиція така постала. Але оцим ця революція відрізнялася ... Зараз можеш взяти автомат, ну, окей такого там не було, але каміння були. На Майдані ніхто не соромився жбурляти в ментів. Але на Майдані вони казали: «Будь ласочка, подайте руку ми допоможемо вам встати, а отам присісти, газетку постелимо. І от опалки не кидайте тут, бо неможна». Про пити я вже мовчу. Як це поєдналося, я досі не розумію. Ти відрізнявся Майдан – це суто українська річ. Ну деяка ж агресія мала б же ж бути.

Навіть саме слово Майдан – це певна територія, і ця територія... ми тепер називаємо її територією гідності, вона є конкретно в просторі окреслена. Люди приходять туди і створюють таку атмосферу, котра міняє людей, які туди потрапляють.

Це як ікони, вони бувають намоленими, і воно справді чогось працює. Стільки енергетики людської там віддано цій дерев'яшці, що вона почитає працювати. Так само і Майдан, воно має дуже історичне навантаження, тому що недарма назвали майданом.

І воно таке поза часом і простором існує в своїй реальності і тягне за собою все це... У вас так циклічно склалося: революція, потім такий активний період у Вашому зростанні професійному і змінах в особистому житті, можна сказати. І тут знову Ви переїхали, зайняли таку відповідальну дуже, потужну позицію. І ми говорили вже, що ми великі надії покладаємо, а потім є певне розчарування. Як Ви зараз, вже пройшов певний час, Ви працюєте, намагаєтеся щось змінювати, що у Вас зараз перебільшує у відчуттях, чи надія, чи розчарування?

Ні, ні, ніяких розчарувань немає. Я ж інженер, знову таки нагадую, я ніби то маю мати такий холодний розум, який постійно мені каже: «Ей, ну, ці речі... нікуди не подінешся, є світле – є темне...» Це фізичні речі, все, що є у світі воно тягнеться до стабільності, потім до стагнації, потім смерті, або на цьому шляху виникає енергія якась, яка додає цьому хаосу, потім постає хаос... І постійно ці качелі так і працюють, так і має бути. Виглядає як синусоїда, просто на просто, це в мені говорить інженер. Ну я і не переймаюся, синусоїда зараз

знаходиться десь внизу, потім почнеться підйом. Знову ж таки я бачу надію, як журналіст, що десь з наступного року вже люди України відчують абсолютно потроху, але відчують, наслідки того, що ці два роки робилося.

Воно нам здається, що одна суцільна зрада. Ні, зміни, як ми і казали, не революційні. Оце от заважає зараз очікування, що воно завтра все стане класно, не стане. І оці 2 роки багатьом здаються: «Ми так ризикували, а тепер нічого не відбувається». Але все, що відбувається ці 2 роки, воно відбувається поступово, 10-15 відсотків змін вже є. Це людям не цікаво, бо вони на підйомі емоційному. Але це стане помітно з наступного року. В чому вони це відчують, я поки що не можу сказати. Думаю, що це в регулюванні, воно вже сильно зменшилося, і тоді це скажеться і на податках, і на всьому.

Звичайно суттєво підвищені комунальні будуть іще бентежити, але все ж таки буде помітно. Єдине, що тут є непередбачуваного, це той сусід, що він зробить в самий страшний час, як він зробив в 2014-му. В наш страшний час він ще додав ножа в спину. Що він зараз зробить, я не знаю. Але якщо він буде зайнятий своїми проблемами, хоча б буде так паритетно, як зараз, і гинуть не десятки-сотні хлопців, а два-три. Це країна платить своєю кров'ю, щоб така тупа стабільність поки що втрималася. 2-4 роки і це точно піде на підйом. Якщо це втримається, то в Україні не просто шанси, а точно величезні перспективи... А потім з цим же боротися усім світом разом, бо одні ми не впораємося, це точно.

А вплив міжнародних політиків під час Помаранчевої революції, як Ви бачите роль іноземців, послів доброї волі, можна сказати, в подіях революційних українськи?

Може таке не дуже розумне порівняння, метафора, як завгодно. Як журналісти я теж не знаю на чиєму боці ми були, ніби в своїй роботі ми не могли підтримувати помаранчевих, або цей Майдан, бо не дозволяє професія це робити, але ти знаєш, що ти правильний, і вони знають, що ти правильний. Але правильні люди, які стоять на Майдані, вони не вимагають від тебе, щоб ти підтримав їх. Будь поруч, відмічай усі факти, які відбуваються, і цього

досить. Ти журналіст – ми знаємо, що ти журналіст. Але ми були поріднені якимось чином. Так само і та міжнародна спільнота, вони не могли сказати, що ми вас підтримуємо, тоді буде об'ява війни тій рашці. Але вони на нашому боці таким чином, як журналісти, вони тут, вони відмічають факти, вони спостерігають за всім і вони розуміють все. От нам хоча б цього достатньо. Повчати нас жити нетреба, мені так здається, бо я побачив, вибачне за такі некоректні слова, але дуже часто в них там стається, а зараз сталося з тим німцем, це навіть не був мусульманин, а німець, який постріляв людей. І я дивився як декілька сотень поліціантів німецьких не могли впоратись з однією людиною. І вони нас будуть вчити як поводитись на війні.

Вибачте, моя пошана до їх організації втрачена, бо так якісь брутальні речі мають з тобою відбуватися, і тоді ти будеш сильним, я не молюся на цю війну абсолютно, але вона нас згуртувала. Тепер вони не можуть повчати нас, як поводитись з ворогом, бо вони не знають, що таке ворог, от просто не знають, вони просто забули про це. Знову таки це фізика, нічого не зробиш, якщо ти не качаєш мускули кожен день, то ти будеш просто дряблим і нічого не зможеш зробити. Так само і Європа, вона не має нас повчати ось у цьому. Підтримувати, бути разом, якісь демократичні речі, ідеологічні речі супер, окей. Повчайте нас терпінню, ми все ще не терпляча нація.

00:89:51

Ось на нашому прикладі: Євробачення – здавалося б, в мене 6 міст змагалися за те щоби... і Львів, я страшенно його люблю, я не буду на їх боці, але я просто серцем хочу, щоб там було. Але я відчув, що Львів не хоче. Він не міг залишитись осторонь, він бажання висловив, але справжнього бажання там не було. А все тому, що він стає клерикальним, таким клерикальним, що розуміє чудово, що Євробачення – це наполовину гомо-, і тут буде багато людей з такою орієнтацією. Львів не хоче терпіти це в своєму місті. Ну от хай Європа вчить нас такої толерантності. Львів поки не готовий, окей, тоді це буде не у Львові.

Не те, щоб я продвигав цю ідею, але фобію я не терплю, бо сьогодні вони їх переслідують, а завтра журналістів, знаю за що, я знаю, може я не так виглядаю, як вони. І в такому випадку я Європі вдячний, чомусь вона може навчити, але не усьому. Боюся, що прийшов наш час вчити їх.

Вже раніше говорили, що є надія на позитивний розвиток подій в Україні, чи вірите, що Україна займе своє особливе місце у Європі?

Ви хотіли би, щоб я зробив ще один Інститут національної пам'яті? Тут яке питання... Так само і в мене, нібито класно, коли є вільна журналістика і там кожен може сказати на весь світ, кожен має право. Але все ж таки я розумію, якщо людина не має що сказати, просто пусте слово є. Я ж не знаю, хто він, ця людина, яка не говорить, а просто дає сказати слово комусь.

Так само і тут, я не думаю, що Україна має рівнятися на будь кого. Ви кажете, коли буде свій фронт, а коли в мене буде свій інститут національної пам'яті. Він потрібен? Напевне, ви ж робите свою справу, збираєте цей досвід, а потім його якось втілюєте. Так само і тут, я не хочу думати, як ми будемо фронтом поруч з Росією, або поруч із Польщею, або яку ми роль відіграємо в Європі. Дайте мені постати Україною спочатку, а вже потім і по відношенню до сусідів. А поки що немає України, що мені до того сусіда.

Давайте будувати своє не проти них, не за них, а просто своє, а потім нехай вони звертають на нас увагу, і саме вони нас ранжують, де ми будемо. Давайте поки самі ми станемо сильними, а тоді вже вони з нами будуть рахуватися, я знаю. Не вони важливі, ми для себе важливі.

Чи ми можемо не міцнішати, а просто понадіятися наприклад на якусь там спілку з Польщею, або з НАТО, що воно нас захистить. Та ми вже бачимо, що не захищає. Коли доходить до біди, у кожного своя шкура ближче. Ми вже атом не повернемо собі, тут без варіантів, але хоча б якимось уроком це має бути.

Як ви бачите, система влади змінилася в останню революцію?

Ні, не змінилася. Насправді і неможливо було її змінити. Я людина народжена в Радянському Союзі, я хочу забути це і не можу. Десь воно на мені відбивається, не знаю де і не можу спіймати це. Так само і політики, вони народилися там, вони міцніли там. Порошенко той самий, він був і міністром при Януковичі, не кажучи вже про його справі бізнесові всі ці роки. Він людина тих пір, ну і такі політичні традиції звідти. Ще раз повторю тезу про гумус, щоб не сказати лайно, вибачне. Так от цей гумус має для майбутніх поколінь просто стати базою. Ці політики не будуть керувати країною довго. Їх справа побути зараз в перехідному періоді.